

POSTANOWIENIE

Dnia 30 września 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący)

SSN Anna Owczarek

SSN Maria Szulc (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Ł. B.
przy uczestnictwie I. G.
o wykonanie kontaktów z małoletnią N. B.,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 30 września 2021 r.,
na skutek zagadnienia prawnego przedstawionego
przez Sąd Okręgowy w K.
postanowieniem z dnia 2 marca 2020 r., sygn. akt II Cz (...),

„Czy w stanie prawnym obowiązującym od dnia 7 listopada 2019 r., na mocy nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego wprowadzonej ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1469), zażalenie na postanowienie w przedmiocie zagrożenia osobie, pod której pieczę dziecko pozostaje, niewykonującej albo niewłaściwie wykonującej obowiązki wynikające z orzeczenia albo z ugody przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej na rzecz osoby uprawnionej do kontaktu z dzieckiem za każde naruszenie obowiązku rozpoznaje inny skład sądu pierwszej instancji czy sąd drugiej instancji?”

odmawia podjęcia uchwały.

UZASADNIENIE

Przytoczone na wstępie zagadnienie prawne wyłoniło się w toku postępowania zażaleniowego w sprawie o wykonanie kontaktów rodzica z małoletnią córką. Postanowieniem z dnia 24 października 2019 r. Sąd pierwszej instancji zagroził uczestniczce nakazaniem zapłaty kwoty po 100 zł na rzecz wnioskodawcy za każde naruszenie obowiązku wydania dziecka wynikającego z ugody zawartej przed mediatorem i zatwierdzonej przez sąd. Na to postanowienie wniosła zażalenie uczestniczka w dniu 20 listopada do Sądu Okręgowego.

Sąd Okręgowy powziął wątpliwość, który sąd jest właściwy do rozpoznania wniesionego zażalenia po wejściu w życie ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2019 r., poz. 1469; dalej ustawa zmieniająca). Zażalenie zostało wniesione na podstawie art. 598¹⁵ § 1 i 3 k.p.c. ale przepisy nie wskazują, do którego sądu należy je skierować. Do wejścia w życie ustawy zmieniającej, czyli do dnia 6 listopada 2019 r. zażalenie przysługiwało do sądu drugiej instancji (art. 394 § 1 w zw. z 13 § 2 k.p.c.). Od dnia 7 listopada 2019 r. w postępowaniu procesowym na postanowienia i zarządzenia zażalenie przysługuje zarówno do sądu drugiej instancji (art. 394 § 1 k.p.c.) jak i do sądu pierwszej instancji orzekającego w składzie trzech sędziów (art. 394^{1a} § 1 k.p.c.). Postanowienie o zagrożeniu nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej nie jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie, co oznacza, że nie zostało wymienione w obu przytoczonych przepisach.

Za poglądem o przysługiwaniu zażalenia poziomego może przemawiać geneza tej regulacji, bo do 2012 r. orzeczenie o kontaktach podlegało wykonaniu na podstawie przepisów o egzekucji (art. 1050 i 1051 k.p.c.). Przeniesienie tych spraw do postępowania nieprocesowego nie zmieniło założenia, że postępowanie ma charakter wykonawczy. Od dnia 7 listopada 2019 r. obowiązuje w postępowaniu egzekucyjnym zasada, że na postanowienia sądu pierwszej instancji przysługuje zażalenie do tego samego składu sądu orzekającego w składzie trzech osób.

Sąd pytający podkreślił, że z drugiej strony w postępowaniu w przedmiocie zagrożenia nakazem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej bada się elementy materialnoprawne, a przede wszystkim powinno się kierować dobrem dziecka, co nadaje charakteru opiekuńczego temu postępowaniu, a postanowienie jest bliższe postanowieniu co do istoty sprawy oraz przychylił się do drugiego stanowiska.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy przystępując do rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego, jest zobowiązany zbadać w pierwszej kolejności, czy zostały spełnione formalnoprawne wymogi do przedstawienia zagadnienia prawnego, a w konsekwencji, czy zaistniały przesłanki do podjęcia uchwały.

Ustawodawca przyznając sądowi drugiej instancji uprawnienie do przedstawienia zagadnienia prawnego na podstawie art. 390 § 1 k.p.c., uzależnił skuteczność skorzystania z niego od wystąpienia w sprawie poważnych wątpliwości oraz niezbędności oczekiwanej odpowiedzi dla rozstrzygnięcia sprawy. Instytucja zagadnienia prawnego jest wyjątkiem od konstytucyjnej zasady podległości tylko Konstytucji RP oraz ustawom i powinna być stosowana wyjątkowo, wobec czego Sąd Najwyższy udziela odpowiedzi w zakresie wyznaczonym treścią pytania prawnego.

Związanie treścią przedstawionego pytania prawnego nie pozwala Sądowi Najwyższemu na udzielenie odpowiedzi, bo jego treść nie nasuwa poważnych wątpliwości.

Zagadnienie zostało sformułowane w dniu 2 marca 2020 r. i uwzględniało obowiązujący wówczas stan orzecznictwa Sądu Najwyższego. Problem, czy w stanie prawnym obowiązującym od dnia 7 listopada 2019 r. zażalenie na postanowienie w przedmiocie zagrożenia osobie, pod której pieczęą pozostaje dziecko, niewykonującej albo niewłaściwie wykonującej obowiązki wynikającej z orzeczenia sądu lub ugody w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej na rzecz osoby uprawnionej do kontaktu z dzieckiem za każde naruszenie obowiązku, rozpoznaje inny skład sądu pierwszej instancji czy sąd drugiej instancji, został rozstrzygnięty uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2021 r., III CZP 17/20 (OSNC 2021 r., nr 10, poz. 64).

Uchwała dotyczyła wprowadzie zażalenia wniesionego na podstawie art. 598¹⁶ § 3 k.p.c., a więc następnego etapu po zagrożeniu obowiązkiem zapłaty ale należy do tego samego typu postanowień i zażaleń, o jakie pyta Sąd Okręgowy a zatem jej teza i argumenty zawarte w uzasadnieniu uchwały będą miały tożsame zastosowanie w niniejszej sprawie.

Sąd Najwyższy wskazał, że wątpliwości co do sposobu wniesienia zażaleń wynikają z luk prawnych w nowych uregulowaniach dotyczących postępowania zażaleniowego wprowadzonych przez ustawę zmieniającą dotyczących przede wszystkim postępowania nieprocesowego (art. 598¹⁵ § 3 k.p.c., 598¹⁶ § 3 k.p.c., 551 § 2 k.p.c., 554 § 3 k.p.c., 556 § 1 i 2 k.p.c., 586 § 1 k.p.c., 598^{11a} § 9 k.p.c., 598¹⁷ § 3 k.p.c., 612 § 2 k.p.c., 635 § 6 k.p.c., 637 § 4 k.p.c., 648 § 2, 693 § 1 k.p.c.). Zażalenia w przedmiocie tych podstaw prawnych nie zostały przewidziane ani w art. 394 § 1 k.p.c. ani w art. 394^{1a} § 1 k.p.c. a przepisy odrębne przewidujące dane zażalenie nie rozstrzygają czy sądem właściwym jest sąd drugiej instancji czy inny skład sądu pierwszej instancji.

Sąd pytający rozważał, czy do przedmiotowego postanowienia mogą mieć zastosowanie przepisy o postępowaniu egzekucyjnym zważywszy na historyczny charakter przytoczonych przepisów. W doktrynie i orzecznictwie uznano, że umiejscowienie art. 598¹⁵ - 598²² k.p.c. w ramach postępowania nieprocesowego odbiera im charakter egzekucyjny nadając charakter opiekuńczy i nie pozwala sięgać do przepisów art. 741 § 2 lub 767⁴ § 1¹ k.p.c. Postępowanie dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem jest *sui generis* postępowaniem rozpoznawczym i obejmuje tylko fazę wykonawczą (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 r., OSNC 2013 r., nr 12, poz. 140, postanowienia Sądu poz. 89 i z dnia 22 maja 2018 r., III CNP 38/17, nie publ.).

W ocenie Sądu Najwyższego generalną zasadą procedury cywilnej jest rozpoznawanie zażaleń przez sąd drugiej instancji z uwagi na ich tradycyjnie dewolutywny i suspensywny charakter a wprowadzenie na szerszą skalę zażaleń poziomych jest jedynie zwiększeniem wyjątków od tej zasady. Ponadto wykładnia systemowa, oparta na kolejności przepisów w treści aktu prawnego, może przemawiać za stanowiskiem, że podstawowe znaczenie ma

zażalenie dewolutywne. Potwierdza to fakt, że ustawa zmieniająca nie wprowadziła wyraźnej regulacji, że zażalenie nieujęte w katalogu określonym w art. 394 § 1 k.p.c. przysługuje do sądu drugiej instancji, natomiast w dwóch przypadkach poza art. 394¹ § 1 k.p.c. ustawodawca przewidział wprost, że określone zażalenie należy do katalogu zażaleń poziomych (art. 741 § 2 k.p.c. i 767⁴ § 1 k.p.c.). Można to uznać za wyraz tego, że zażalenia dewolutywne na postanowienia sądu pierwszej instancji są nadal zasadą - w braku odmiennej regulacji zażalenia te przysługują do sądu drugiej instancji. Stanowisko to popiera pogląd wyrażony w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2020 r., III CZP 12/20 uznający, że podstawowy model zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji nadal stanowi zażalenie dewolutywne a przewidziane ustawą przypadki zażalenia poziomego należy traktować jako odstępstwa od modelowej konstrukcji zażalenia wyrażonego w art. 394 w zw. z 395 - 397 k.p.c., a nie odrębny środek zaskarżenia.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji.

jw